

Kunnskapsdepartementet (KD)
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Vår ref:
21/00388-5

Saksbehandler:
Silje Steinardotter Hasle

Dato:
13. august 2021

Høringssvar på forslag til nye forskrifter om barnehagevirksomhet og grunnskole og videregående opplæring i Longyearbyen

Barneombudet takker for muligheten til å gi innspill til forslaget om forskrifter om barnehage og opplæring i Longyearbyen.

Forslaget innebærer at flere av rettighetene i barnehage- og opplæringsloven ikke skal gjelde eller kun gjelde i begrenset grad. Barn som ikke kan få et forsvarlig tilbud uten omfattende spesialundervisning, mister også retten til grunnskoleopplæring på Svalbard.

Rettighetene som innskrenkes er *blant annet*,

- Rett til spesialpedagogisk hjelp i barnehagen
- Rett til tegnspråkopplæring, ASK og punktskriftopplæring
- Rett til spesialundervisning som går utover milde og moderate behov

Barneombudet vil særlig kommentere begrensningene i de individuelle rettighetene som skal sikre at alle barn får et tilstrekkelig utbytte av opplæringen uavhengig av for eksempel funksjonsevne, som retten til spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Disse rettighetene står i en særstilling fordi de skal sikre oppfyllelsen av retten til utdanning og prinsippet om ikke-diskriminering. Terskelen for å innskrenke disse rettighetene bør derfor være svært høy.

Oppsummering av Barneombudets synspunkter

Barneombudet mener det er uheldig å innskrenke retten til utdanning for en bestemt gruppe barn. Vi mener at departementet ikke i tilstrekkelig grad har vurdert og godtgjort at det er anledning til å gjøre slike inngrep i menneskerettighetene, og at forslaget medfører en rekke alvorlige konsekvenser som ikke er vurdert eller vektlagt opp mot barns rettigheter.

Norske myndigheter har et uttrykt ønske om at Longyearbyen skal være et familiesamfunn. Dette har ført til at Longyearbyen i dag er et livskraftig samfunn med flere hundre barn i skole og barnehage. De har i dag et velfungerende og normalisert barnehage- og skoletilbud, og har på mange områder like gode forutsetninger for å oppfylle retten til for eksempel spesialundervisning, som mange små kommuner i Norge. Barneombudet mener at dersom Longyearbyen skal være et trygt, forutsigbart og stabilt familiesamfunn, må det være basert på like rettigheter for alle barn.

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Etter Barneombudet syn bør utgangspunktet være at retten til utdanning bør gjelde fullt ut for alle barn. I helt spesielle tilfeller der det kan dokumenteres at det vil være en uforholdsmessig byrde for Longyearbyen, bør regelverket åpne for unntak. Denne vurderingen bør være konkret og med en høy terskel for unntak, der hensynet til barnets beste er et grunnleggende hensyn - slik det også følger av Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon.

Inngrep i menneskerettighetene må begrunnes

Grunnlovsrevisjonen i 2014 innlemmet sentrale menneskerettigheter i Grunnloven. Både retten til utdanning (§ 109) og barns særlige rettigheter (§ 104) har nå grunnlovs rang. Barns rettigheter slik de er nedfelt i FNs barnekonvensjon er inkorporert i norsk lov gjennom Lov om menneskerettigheter, og konvensjonen har forrang foran annen norsk lov, jfr. § 3.

I menneskerettsloven § 5 har lovgiver eksplisitt bestemt at menneskerettighetene også gjelder på Svalbard. Bestemmelsen ble tatt inn av departementet i Ot.prp. nr. 3 (1998-99), som i spesialmerknadene sier at norske myndigheter er «folkerettslig forpliktet til å overholde de internasjonale avtaler Norge inngår også på Svalbard og Jan Mayen hvis det ikke tas forbehold ved ratifikasjonen». Et slik forbehold er ikke tatt. Det kan etter dette ikke være tvil om lovgivers intensjon om at rettighetene også gjelder på Svalbard.

Utgangspunktet er altså at alle barn og unge har rett til utdanning, også på Svalbard. Det er likevel slik at menneskerettighetene kan begrenses ut fra gitte hensyn. Det kan for eksempel være at ikke alle rettigheter oppfylles i samme grad over alt på statens geografiske territorium, slik som på Svalbard. En tilsvarende oppfyllelse som på fastlandet kan bli ansett som en uforholdsmessig byrde.

Slike begrensninger i rettighetene krever en tilfredsstillende begrunnelse, og kan bare gjøres der det er uforholdsmessig for staten å oppfylle dem.¹ Departementet har særlig pekt på Svalbardpolitiske hensyn, at utlendingsloven ikke gjelder, at skattenivået er lavt og at sentrale deler av velferdslovgivningen ikke gjelder. Departementet peker også på at Longyearbyen har begrensede økonomiske ressurser og begrenset mulighet til å ansette kvalifisert personell til å ivareta omfattende tilretteleggingsbehov.

Departementets forslag om å begrense individuelle rettigheter til barn med behov for særskilt tilrettelegging, innebærer et inngrep i retten til utdanning for en bestemt gruppe barn. Dette reiser prinsipielt viktige spørsmål knyttet til rekkevidden av Norges folkerettslige forpliktelser. Vi mener at departementets vurderinger av disse forpliktelsene er mangelfulle. Vurderingene legger etter vårt syn uforholdsmessig stor vekt på system- og styringshensyn, mens hensynet til barnets beste i liten grad er synliggjort og diskutert. Det er i liten grad redegjort for hvilke konsekvenser forslaget vil få for barn, og hvilke hensyn som taler for å realisere barns rett til utdanning fullt ut. Dette gjør det også vanskelig å vurdere hvorvidt begrensningene av enkelte barns rettigheter er legitime.

Nedenfor vil vi kommentere departementets vurderinger og enkelte av hensynene de trekker frem, og gå nærmere inn på momenter vi mener bør tillegges større vekt.

¹ Barneombudet har i arbeidet med denne høringen konferert med eksperter på menneskerettigheter ved ulike fagmiljøer i Norge, for å drøfte i hvilken grad den kan gjøres begrensninger i rettighetene til en bestemt gruppe barn i et gitt område.

Manglende vurdering av barns rettigheter

Barnerettighetsvurdering

FNs barnekomité anbefaler at myndighetene gjennomfører en vurdering av barns rettigheter slik de er nedfelt i barnekonvensjonen, for å sikre at barnets beste er et grunnleggende hensyn ved gjennomføring av politikk og lovgivning.² Dette følger av artikkel 3 om barnets beste, og artikkel 4 som pålegger staten å sette inn alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak, for å oppfylle de forpliktelsene som følger av konvensjonen.³

Regjeringen har anerkjent myndighetenes plikt til å gjennomføre en barnerettighetsvurdering og understreket at barne- og ungdomspolitikken må ta utgangspunkt i barns rettigheter og myndighetenes ansvar etter internasjonale konvensjoner.⁴

En barnerettighetsvurdering er et verktøy for å vurdere konsekvensene et forslag har for barn og unges rettigheter. Her undersøker man hvilke rettigheter i barnekonvensjonen som berøres av forslagene man kommer med, og vurderer om forslagene bidrar til å oppfylle rettighetene. Om forslagene påvirker rettighetene negativt må man vurdere andre, eventuelt kompenserende, tiltak.

Slik vi ser det vil forslaget kunne få store negative konsekvenser for barn som bor i Longyearbyen, og påvirke flere av deres rettigheter etter barnekonvensjonen. Først og fremst vil det få betydning for barnets rett til utdanning og til ikke-diskriminering, men også barnets rett til utvikling og til familieliv. Vi kan ikke se at det er gjennomført en barnerettighetsvurdering utover å slå fast at barns rett til utdanning ikke alltid kan realiseres og at familien da må flytte fra Longyearbyen.

En sentral del av en barnerettighetsvurdering er å høre barn i samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12. Dette innebærer at det bør redegjøres for barns synspunkter og hvilken vekt departementet har tillagt disse. Etter hva vi kan se er barn og unge i Longyearbyen ikke hørt i denne saken.

Hensynet til barnets beste

FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1 bestemmer at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som gjelder barn, på alle nivå i samfunnet. I sin generelle kommentar om barn med nedsatt funksjonsevne understreker for eksempel barnekomiteen at «artikkel 3 skal være fundamentet som programmene og politikken bygger på».⁵

Hensynet til hva som er best for barn må veie tungt i vurderingen av barns rettigheter også på Svalbard. Dette kan for eksempel bety at ved valget mellom ulike løsninger, bør departementet velge det som i størst mulig grad ivaretar barnets beste og sikrer oppfyllelsen av barnekonvensjonens rettigheter.⁶ Departementets argument om å legge seg nært et

² FNs barnekomités generelle kommentar nr. 14 (2013)

³ FNs barnekomités generelle kommentar nr. 5 (2003)

⁴ Meld. St. 18 (2020-2021) kap. 4

⁵ FNs barnekomités generelle kommentar nr. 9 (2006) Avsnitt 29

⁶ FNs barnekomités generelle kommentar nr. 14 (2013)

«minimumsnivå» harmoniserer dårlig med dette. Et land med forutsetninger som Norge bør etter vår mening strekke seg så langt som mulig i å oppfylle barns rettigheter.

Barneombudet kan ikke se hvordan hensynet til barnets beste er vurdert og vektlagt, utover der departementet uttaler på generelt grunnlag at det i enkelte tilfeller vil være til barnet beste å bo på fastlandet. Dette er en konsekvens av at det ikke er gjort en fullstendig vurdering av forslagetets konsekvenser for barn, som er nødvendig for å kunne vurdere og fastsette hva som er barnets beste. Konsekvenser som får betydning for vurderingen av barnets beste vil for eksempel være den belastningen barna blir påført dersom familien må flytte. Foreldre kan bli stående uten jobb og bosted, og det kan være søsken som må bytte skole og flytte fra venner og nærmiljø. Denne usikkerheten vil påvirke barna selv, som også kan oppleve det som en byrde at familien må flytte på grunn av dem. Familier som bor i Longyearbyen, vil måtte leve med en utrygghet om å måtte flytte om noe skulle skje med barna. Frykten for at barnet skal utvikle læringsvansker kan også føre til at foreldre lar være å be om hjelp eller å utrede om barna har behov for hjelp. Etter hva vi kan se, har departementet ikke vurdert eller vektlagt denne type konsekvenser.

Retten til en likeverdig utdanning og prinsippet om ikke-diskriminering

Barnekonvensjonens artikkel 2 slår fast at konvensjonens rettigheter skal oppfylles for alle barn, uten diskriminering av noe slag. Artikkel 28 om retten til utdanning slår videre fast at retten til utdanning skal oppfylles «på grunnlag av like muligheter», og artikkel 29 om utdanningens formål krever at barn med behov for tilrettelegging skal få nødvendig hjelp og støtte til å nyttiggjøre seg opplæringen.⁷ Selv om konvensjonen åpner for at art. 28 kan oppfylles gradvis, er likhetskravet absolutt.⁸ Det er i utgangspunktet altså ikke tillatt å kun oppfylle retten til utdanning for noen grupper barn. Kravet om at rettigheten skal oppfylles gradvis kan trolig uansett ikke sies å gjelde for et land som Norge.⁹

Lovgiver har ønsket at barn på Svalbard skal ha rett og plikt til grunnskoleopplæring. Når myndighetene har valgt å legge dette til grunn, er det etter vår mening svært problematisk å kun oppfylle rettigheten for en gruppe barn. Sett i lys av at mange land kan ha utfordringer knyttet til å oppfylle retten til utdanning, bør Norge ikke være et land som legitimerer å stenge enkelte barn ute fra undervisningen der de bor under henvisning til at tilrettelegging er uforholdsmessig for myndighetene.

Kan hensynene anført av departementet legitimere inngrep i barns rettigheter?

Vekten av Svalbardpolitiske hensyn

Departementet legger stor vekt på svalbardpolitiske hensyn som et argument for at tjenestetilbudet i Longyearbyen skal være begrenset. Barneombudet stiller spørsmål ved om det har vært intensjonen å begrense retten til utdanning i så stor grad som departementet nå foreslår. En del av spørsmålene som drøftes i høringsforslaget er etter det vi kan se ikke vurdert i Svalbardmeldingen eller av lovgiver tidligere. Flere av forslagene (blant annet om

⁷ Se også FNs barnekomité's generelle kommentar nr. 1 (2001)

⁸ Høstmælingen, Njål og Petter Wille (2008), «FNs konvensjon om barnets rettigheter», i Norsk lovkommentar, Gyldendal Rettsdata, Oslo, s. 3168–3180

⁹ Se barnekonvensjonen art. 4 og Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (2020) *Barnekonvensjonen, Barns rettigheter i Norge* s. 22

spesialundervisning) kan dessuten innebære en mer restriktiv praksis enn det som har vært praktisert i Longyearbyen frem til nå.

Heller ikke forarbeidene til opplæringsloven gir støtte for at retten til utdanning skal begrenses. Da opplæringsloven først ble vedtatt var det tilsynelatende en forutsetning at barn og unge på Svalbard skulle ha de samme rettigheter og plikter som ellers. Smith-utvalget åpnet for at opplæring på Svalbard kunne reguleres gjennom forskrifter, men understreket at barns rett til utdanning skulle gjelde fullt ut:

*«Etter utvalgets oppfatning vil opplæringsvirksomheten på Svalbard også heretter kunne styres mest hensiktsmessig gjennom forskrift. Det forutsettes i denne forbindelse at forskriftene fremdeles vil gi norske barn og ungdom samme rett og plikt til grunnskoleopplæring som barn og ungdom på fastlandet».*¹⁰

Departementet har lagt til grunn at «det er regjeringens intensjon at grunnopplæringen i Longyearbyen skal være en særskilt og begrenset løsning tilpasset de stedlige forholdene».¹¹ Etter hva Barneombudet kan se, gir ikke Svalbardmeldingen utelukkende holdepunkter for dette. Regjeringen skriver i meldingen at det tilpassede skoletilbudet og dagens restriktive praksis skal videreføres, men dette formuleres relativt generelt. Vi kan ikke se at meldingen konkret omtaler rekkevidden av særskilte rettigheter, slik som retten til spesialundervisning i grunnskolen.

Både regjeringen og Stortinget har i behandlingen av Svalbardmeldingen, også vektlagt at tjenestetilbudet skal være godt nok til å ivareta barnefamiliers behov. Vi vil påpeke at selv om det har vært et politisk ønske å begrense tjenestetilbudet, gir Svalbardmeldingen klart uttrykk for at Longyearbyen skal være et familiesamfunn og et samfunn i vekst. Regjeringen uttaler i meldingen at de ønsker å «legge til rette for eksisterende og ny variert virksomhet», og at Longyearbyen også i fremtiden skal «være et levedyktig lokalsamfunn som er attraktivt for familier». ¹² Meldingen slår også fast at «det rettslige rammeverket skal være mest mulig likt fastlandet». ¹³ Stortinget var også opptatt av dette, og tilføyde etter komitebehandlingen at komiteen ønsket et tilbud som ivaretar barns behov:

*«Komiteen mener at familiesamfunnet i Longyearbyen er et viktig instrument for å håndheve norsk svalbardpolitikk. Det må derfor fortsatt legges til rette for barnefamilier, og tjenestetilbudet må være godt nok til å ivareta lokalbefolkningens behov»*¹⁴

En skole med et så begrenset spesialundervisningstilbud som departementet foreslår, er etter vår mening ikke godt nok til å ivareta lokalbefolkningens behov. Barneombudet mener det er viktig å legge vekt på at Svalbard er et familiesamfunn i vekst, og at reglene må gi insentiver til at skole- og barnehagetilbudet også utvikler seg i tråd med familienes behov. Reglene som departementet foreslår, for eksempel vilkårene de setter for spesialundervisning, gir slik vi ser det ingen slike insentiver.

¹⁰ NOU 1995: 18 «Ny lovgivning om opplæring— «...og for øvrig kan man gjøre som man vil» Punkt 37.2.2

¹¹ Høringsforslaget s. 34

¹² Meld. St. 32 (2015–2016) bla. punkt 1.1

¹³ Meld. St. 32 (2015–2016) punkt 5.1

¹⁴ Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-088s/>

Et familiesamfunn

Myndighetenes ønsker å opprettholde et familiesamfunn på Svalbard. Skole og barnehage er grunnsteinen i alle familiesamfunn i dag. Tilbudet utgjør store deler av hverdagen til alle barn og unge, noe som gjør retten til utdanning helt spesiell.

Longyearbyen har også lyktes med å etablere et familiesamfunn. De har godt utbygd barnehage- og skoletilbud med elevtall tilsvarende mange små kommuner i Norge. Et godt familiesamfunn krever imidlertid at familiene som bor der opplever trygghet, forutsigbarhet og stabilitet.

Departementets forslag innebærer at en familie som er bosatt i Longyearbyen kan risikere å måtte flytte dersom et barn utvikler behov for tilrettelegging i skole eller barnehage. Dette skaper stor usikkert for familier som bor der. Det er viktig at barn og foreldre kan være trygge på at barna er garantert en grunnskoleutdanning selv om noe (kanskje uventet) skulle oppstå. Utrygghet knyttet til om barna får det utdanningstilbudet de trenger, vil skape usikkerhet og utrygghet for familier på Svalbard. Dette gjør det etter vår mening både problematisk og uhenksommessig å velge at barns rett til utdanning ikke skal gjelde for barn som trenger visse typer tilrettelegging.

En annen konsekvens av forslaget er at barn på Svalbard ikke vil oppleve et normalt sosialt mangfold, som kan være viktig for barn, og bidra positivt til deres sosiale utvikling. Det sender et uheldig budskap til barn når venner og klassekamerater som utvikler vansker ikke lenger får gå på skolen eller bo i Longyearbyen. Et slikt signal harmoniserer dårlig med utdanningens formål om at barn skal utvikle respekt for menneskerettighetene og verdiene de bygger på.¹⁵ Forslaget kan også ha andre uheldige sosiale konsekvenser som at man setter barnefamilier opp imot hverandre. Se for eksempel de foreslåtte vilkårene om at det ikke gis spesialundervisning dersom det går utover tilbudet til andre elever eller medfører store kostnader.

Hensynet til likeverdig tilgang til Svalbard

Departementet viser til at utlendingsloven ikke gjelder og at hvem som helst i utgangspunktet kan bosette seg i Longyearbyen så lenge de har inntekt og bolig.

Barneombudet ser at mange utenlandske elever kan stille større krav til barnehagene- og skolens virksomhet. Samtidig innebærer kravet om at alle skal kunne forsørge seg selv et strengere krav til innbyggerne enn i en vanlig norsk kommune, og betyr ikke at «hvem som helst» kan bosette seg i Longyearbyen. For å bo på Svalbard må man ha bolig og jobb eller studieplass, og befolkningen på Svalbard vil sann sett kunne være mer «ressurssterk» enn mange andre steder. Tilflyttingen til Svalbard vil derfor reguleres av for eksempel behovet for arbeidskraft og andre prioriteringene som Longyearbyen gjør.

Barneombudet stiller også spørsmål ved i hvilken grad innvandringspolitiske hensyn kan begrunne og innskrenke retten til utdanning for barn med tilretteleggingsbehov. Vi mener i alle tilfeller det er svært problematisk dersom menneskerettighetene innskrenkes utfra et underliggende ønske om å begrense tilstrømmingen til Svalbard. Dette vil i så fall være et hensyn som må synliggjøres i drøftelsen. Det må fremgå eksplisitt hvor stor vekt dette hensynet tillegges, og hvordan hensynet vektet opp mot andre hensyn.

¹⁵ FNS barnekonvensjon art. 29 og FNs barnekomité's generelle kommentar nr. 1 (2001)

Lavt skattenivå

Barneombudet kan ikke se at det lave skattenivået på Svalbard er et tungtveiende hensyn. Statens forpliktelser etter menneskerettighetene kan ikke begrenses av valgte systemer og styringsformer, men skal nettopp sikre individet mot at slike gis for stor vekt. Skattenivået er en valgt politikk som kan endres og tilpasses for å oppfylle menneskerettslige forpliktelser. Skattenivået sier heller ikke nødvendigvis noe om den reelle økonomiske situasjonen i Longyearbyen, som også får tilskudd fra staten til å drifte barnehage og skole. Kravet til at man må forsørge seg selv kan dessuten tilsa at Longyearbyen har relativt flere skatteyttere enn mange kommuner, der det for eksempel også bor arbeidsledige, uføretrygdede og andre som er avhengige av sosiale ytelser.

Hensynet til Longyearbyens kapasitet

Departementet begrunner begrensningene i de enkelte bestemmelsene med at Longyearbyen ikke er rustet til å håndtere visse situasjoner der barn har tilretteleggingsbehov. De viser til at det kan kreve en særlig kompetanse og kapasitet som Longyearbyen ikke har tilgang til.

Barneombudet mener at system- og styringshensyn i Longyearbyen tillegges uforholdsmessig stor vekt. Slike utfordringer vil gjelde mange steder på fastlandet, og Longyearbyen har trolig minst like gode forutsetninger for å oppfylle disse kravene som mange fastlandskommuner. De har et velfungerende og normalisert barnehage- og skoletilbud, og grunnskolen har høyere antall barn enn mange skoler i mindre distriktskommuner. Etersom Svalbard er et ettertraktet sted å bo kan de også ha bedre tilgang på kompetanse enn mange andre steder på fastlandet. Ifølge Longyearbyen skoles egen tilstandsrapport er skolen en attraktiv arbeidsplass og det er samlet sett høy kompetanse i personalet, og svært mange kvalifiserte søkere til læringstillingene. De har relativt høy lærertetthet (sammenlignet med nasjonalt snitt) og oppgir også å ha gode økonomiske rammer.¹⁶

Departementet foreslår blant annet en generell regel om at tilbudet om spesialundervisning skal begrenses av kapasiteten og kompetansen som Longyearbyen rår over. Vi mener det er uheldig at regelverket på denne måten begrenser Longyearbyens motivasjon og insentiv til å utvikle barnehage- og skoletilbudet sitt. I særlige tilfeller der forhold i Longyearbyen tilsier at retten til spesialundervisning må begrenses, kan dette ivaretas gjennom en unntaksbestemmelse.

At annen velferdslovgivning ikke gjelder

Departementet viser til at mange barn med tilretteleggingsbehov også vil ha behov for helse- og omsorgstjenester som ikke finnes på Svalbard. Barneombudet mener at dette ikke kan brukes som et generelt argument for å innskrenke retten til utdanning. Det vil i mange tilfeller være barn som har behov for tilrettelegging i skolen, uten at de har behov for helsehjelp. I de tilfellene en familie har behov for velferdstjenester som ikke finnes på Svalbard, kan og må lokale myndigheter gjøre en konkret vurdering av situasjonen.

Barneombudet mener at retten til utdanning i hovedsak bør gjelde fullt ut

Barneombudet mener det i høringsnotatet ikke er tilstrekkelig godt gjort at det er legitimt med så sterke begrensninger i retten til utdanning, utfra hensynet til uforholdsmessig byrde for

¹⁶ Tilstandsrapport Longyearbyen skole 2019/2020

myndighetene. Vi kan ikke se at konsekvensene forslaget får for barn er godt nok vurdert, eller at hensynet til barnets beste er tilstrekkelig vurdert eller vektet.

Etter Barneombudets syn er det gode grunner til at Norge skal strekke seg langt for at retten til utdanning blir oppfylt for alle barn i Longyearbyen, blant annet utfra fra ønsket om et familiesamfunn og utdanningens betydning for barn. Barneombudet mener retten til utdanning i utgangpunktet bør gjelde fullt ut, tilsvarende som på fastlandet. Hensynet til at det i noen tilfeller vil være en uforholdsmessig byrde for myndighetene kan ivaretas gjennom en unntaksbestemmelse. I de tilfellene det etter en konkret vurdering blir en uforholdsmessig byrde for Longyearbyen bør regelverket åpne for en snever unntaksregel, der også barnets beste må bli vurdert. Dette vil skape større forutsigbarhet enn i dag, samtidig som barnets rett til utdanning ikke svekkes i for stor grad.

Vi ser behovet for å klargjøre regelverket og skape mest mulig forutsigbarhet for lokale myndigheter og familiene. Samtidig vil vi peke på at hva som er en uforholdsmessig byrde for Longyearbyen ikke bør vurderes generelt. Samfunnet i Longyearbyen er i utvikling, og forholdsmessighetsvurderingen vil og bør forandre seg med forandringer i samfunnet, for eksempel hvilke lærere som til enhver tid er ansatt og hvilke andre elever som går på skolen. Det vil trolig oppstå tilfeller der Longyearbyen har bedre forutsetninger for å legge til rette enn det departementets forslag legger opp til. Hva som er forholdsmessig må også vurderes opp mot hvilke konkrete konsekvenser inngrepet får ovenfor barnet og familien.

Barneombudet anbefaler at departementet ikke går videre med denne forskriften, men foretar en ny og grundigere vurdering av hvilke begrensninger det er legitimt å gjøre, sett opp imot prinsippene om ikke-diskriminering og barnets beste. Norske myndigheter bør strekke seg langt for at retten til utdanning skal gjelde fullt ut for alle barn, heller enn å innskrenke retten til utdanning mest mulig, og gjennom dette frata barn med særlige behov retten til utdanning i Longyearbyen.

Dersom man likevel velger å gå videre med en begrensning, anbefaler vi blant annet at de foreslåtte vilkårene for spesialundervisning endres og at rettigheten utvides til å gjelde flere barn og mer omfattende behov. Forslaget legger etter vår mening for stor vekt på hensynet til Longyearbyens kapasitet og setter en svært lav grense for en-til-en undervisning og dedikert personalressurs. Vi mener det er uheldig med en generell begrensning til kapasiteten og kompetansen lokalstyret rår over. Reglene bør utformes slik at lokalstyret og skolen gis insentiver til å strekke seg så langt som mulig for å oppfylle individuelle rettigheter, for eksempel ved å ansette personell med nødvendig kompetanse eller tildele nødvendige ressurser. Forskriften bør stille tydelige krav til en vurdering av barnets beste og at dette hensynet skal tillegges grunnleggende vekt, slik barnekonvensjonen krever.

Barneombudet har særlig vurdert retten til grunnskoleopplæring, men mener det er nødvendig å vurdere om det er legitimt å gjøre tilsvarende begrensninger på videregående. I den grad Longyearbyen velger å tilby et videregående utdanningsvalg, kan det medføre en urimelig forskjellsbehandling å bare innfri disse linjene for noen grupper barn. Barnekonvensjonen slår fast at partene skal jobbe for å oppfylle videregående opplæring på grunnlag av like muligheter. Stortinget har valgt å grunnlovfeste en rett til videregående opplæring for alle barn som har fullført grunnskole. I utredningen som lå til grunn uttalte Menneskerettsutvalget at det neppe

kunne være aktuelt for norske myndigheter å gå tilbake til det minimumsvernet konvensjonene gir gjennom til en rett basert på kvalifikasjoner.¹⁷ Et generelt inntakvilkår om at søkeren ikke kan ha behov for spesialundervisning kan også være problematisk sett opp mot diskrimineringsvernet i norsk rett. Dersom søkere med behov for spesialundervisningen skal nektes inntak på videregående skole, mener Barneombudet det bør bli gjort etter en konkret vurdering av hvorvidt det medfører en uforholdsmessig byrde å tilby det eleven vil ha behov for.

Med vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Silje Steinardotter Hasle
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

¹⁷ Dokument 16 (2011–2012) *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*, side 226